

Handläggare
Mari Ferring
Telefon: 08-508 31 573**Till**
Kulturnämnden
2014-09-23
Nr 11

Remissvar angående samråd om förslag till detaljplan för fastigheten Tobaksmonopolet 3 i stadsdelen Södermalm, rivning och nybyggnad

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår att

- detaljplaneförslaget avstyrks för att därefter omarbetas med större hänsyn till den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen och miljön

Sammanfattning

Tobaksmonopolet 3, anläggningens f d huvudkontor vid Maria Bangata 6, uppfördes ursprungligen 1933-1938. Huset är ritat av Ivar Tengbom, arkitekten bakom flera av Stockholms mest kända byggnader, till exempel Högalidskyrkan och Konserthuset. Det före detta huvudkontoret är ovanligt välbevarat och utgör en viktig del i berättelsen om hela industri kvarterets historia och sammanhang. Kvarteret Tobaksmonopolet har också en stor betydelse för Södermalms och Stockholms industrihistoria.

Förvaltningen anser att det hantverksmässigt byggda huset ska bevaras och inte rivas. Huset kan anpassas för ny användning och ny bebyggelse kan prövas på den övriga tomten. Utökade studier behövs av hur tillkommande bebyggelse kan komplettera befintliga byggnader i kvarteret.

Berit Svedberg
KulturdirektörAnn-Charlotte Backlund
Stadsantikvarie

Underlag för beslut

Stadsbyggnadskontorets detaljplaneförslag. Se länk:
<http://insynsbk.stockholm.se/Byggochplantjansten/Pagaende-planarbete/PagaendePlanarbete/Planarende/?JournalNumber=2010-00977>

UTLÅTANDE

Remissen

Ärendet har remitterats från Stadsbyggnadskontoret till Stadsmuseet för svar senast 29 augusti 2014. Förlängd remisstid har medgivits för att ge kulturnämnden möjlighet till yttrande.

Ärendets beredning

Ärendet har handlagts av Stadsmuseets kulturmiljöenhet.

Planförslaget

Stadsbyggnadskontoret har utarbetat ett detaljplaneförslag som innebär att all befintlig bebyggelse på fastigheten Tobaksmonopolet 3 rivs och ersätts med en byggnad om 16-17 våningar mot Ringvägen, två flyglar i sex våningar samt ett nytt parkeringsgarage.

Kulturhistoriskt värde

På platsen finns idag bland annat Tobaksmonopolets f d huvudkontor och hela fastigheten har markerats med grönt på klassificeringskartan, vilket innebär bebyggelse med ett särskilt stort kulturhistoriskt värde. Enligt Stadsmuseets bedömning har huset dels ett kulturhistoriskt egenvärde, dels ett särskilt värde som del av kvarteret Tobaksmonopolet och dess historiska funktioner. Fastigheten ingår i riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården där stadens silhuett utgör en del.

Historisk bakgrund och beskrivning

Tobaksmonopolet bildades 1915 som ett svenskt, statligt bolag med monopol på import, tillverkning och distribution av tobaksvaror. Stora odlingar av tobak fanns traditionellt i huvudstaden från och med 1700-talet, till exempel vid Skanstull, i Humlegården, över hela Ladugårdsgårde samt från Norrmalm ner till Brunnsviken. På Södermalm blev odlingar kvar ända fram till slutet av 1930-talet.

Landets stora tobaksindustri rationaliserades i början av 1900-talet, vilket innebar att anläggningar stängdes, men också att en

ny och modern fabrik för Stockholmsområdets räkning uppfördes på Södermalm. Den nya fabriksbyggnaden i kvarteret stod färdig 1922 och var ritad av arkitekt Ivar Tengbom. Därefter tillkom bland annat en lagerbyggnad, en matsalsbyggnad och ett huvudkontor för Tobaksmonopolet.

Förvaltningens synpunkter

Det är fortfarande möjligt att uppleva Tobaksmonopolets imponerande industrianläggning på Södermalm även om delar nyligen har rivits. Byggnaderna i kvarteret speglar olika tider och olika funktioner. Om rivningar får fortsätta riskerar staden att gå miste om stora kulturhistoriska värden.

Tobaksmonopolets huvudkontor uppfördes 1933-1938 efter ritningar av Tengbom. Byggnaden är ovanligt välbevarad med material av hög kvalitet. Sten, metall, ädelträ och munblåst glas skapar stora möjligheter att med kvalitet rusta upp och återanvända huset. Det mest anmärkningsvärda är det glasade trapphustornet mot gården. Skicket och utformningen, med spiraltrappa och fönsterband i original, är i praktiken så unikt att det knappast finns något liknande kvar.

Tobaksmonopolets huvudbyggnad uppförd 1934-1938. Foto ur Stadsmuseets arkiv.

Tobaksmonopolets f d huvudbyggnad 2014. Foto Mari Ferring, Stadsmuseet. Huset har en funktionalistisk utformning, med en kubliknande form, platt tak med indragen takvåning, en imponant stenportal mot gatan och en spiralformad utanpåliggande trappa mot gården.

Det unika trapphustornet med fönsterband som följer trappans spiral. Foto ur Nyréns antikvariska förundersökning 2008-12-19.

Stenportalen med vikvägg i ädelträ. Foto Mari Ferring, Stadsmuseet 2014-08-29.

Under rubriken Kulturvärde hänvisar Stadsbyggnadskontoret till ”Kulturmiljöanalys och Konsekvensbeskrivning”, en rapport utförd på Stadsbyggnadskontoret 2007 av Klaus Gylling. Utgångspunkten i rapporten är att välja ut vilken av två byggnader i kvarteret Tobaksmonopolet, matsalsbyggnaden eller det f d huvudkontoret, som ska rivas. Förvaltningens mening är att detta val överhuvudtaget inte behöver göras – åtminstone inte i en kulturmiljöanalys och konsekvensbeskrivning. Med tanke på den fastlåsta utgångspunkten (en av byggnaderna ska rivas) kan rapporten vare sig bedömas som tillförlitlig eller oberoende i sammanhanget.

Den utredning som dömer ut husets betongkonstruktion (Grontmij AB 2013-05-24) är endast giltig i händelse av att en ny, tung konstruktion placeras på den gamla. Om det f d huvudkontoret får stå kvar behövs inga förstärkningsåtgärder.

Tobaksmonopolet har Mariaskolan som en betydelsefull granne (blå klass på kartan, vilket markerar ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde). På andra sidan Maria Bangata finns högre bostadshus i kvarteret Svärdet, ritade av Bengt Lindroos och uppförda 1988. Effekterna av planförslagets höga hus om 16-17 våningar, på långt och nära håll, är inte tydliga utan endast knapphändigt redovisade i underlaget. Ifrågasättas kan även den

kompakta, totala volym som skulle bli resultatet av ett höghus sammanbyggt med hus i sex våningar.

Förvaltningen avstyrker således rivning av det f d huvudkontoret och vill framföra att en anpassad användning är att föredra. Förutom en kreativ återanvändning kan planen omarbetas och ett tillägg med ny bebyggelse utredas, ett tillvägagångssätt som sammantaget kan visa på ansvar för en hållbar stadsutveckling och livsmiljö i Stockholm.

Bilaga: Plankarta